

Yrd. Doç. Dr. Hediye ERGİN

Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

5510 Sayılı Kanun'da Fiili Hizmet Süresi Zammı Uygulaması

1. GİRİŞ

Fiili hizmet süresi zammı, bazı ağır, tehlikeli ve yıpratıcı işlerde çalışanların ya da görevleri nedeniyle irade dışı hizmet kesintisi yaşayanların fiili hizmet sürelerinin, önceden saptanmış süreler kadar artırılmasıdır.¹ Bu şekilde farazi sigortalılık süresi ve farazi prim ödeme gün sayısı oluşturularak bu işlerde çalışanlar diğer çalışanlara nazaran yaşlılık aylığına daha kısa sürede kavuşturulmakta, böylelikle daha avantajlı duruma getirilmektedirler.

İtibari hizmet süresi, 506 sayılı Kanun'un Ek 5. maddesinde ve 5434 sayılı T.C. Emekli Sandığı Kanunu'nda fiili hizmet zammı adı altında düzenlenmişti. Ancak bu süreler 1479 sayılı Bağ-Kur Kanunu'nda, 2926 sayılı Tarım Bağ-Kur Kanunu'nda veya 2925 sayılı Tarım Sosyal Sigortalar Kanunu'nda düzenlenmemiştir. 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'nun 106. maddesi ile 506 sayılı Kanun'un itibari hizmet süresine ilişkin ek 5. maddesi ile 5434 sayılı Kanun'un fiili hizmet süresi zammına ilişkin 32. maddesi yürürlükten kaldırılmış, 5510 sayılı Kanun'da bu süreler "fiili hizmet süresi zammı" (m.40) ve "itibari hizmet süresi zammı" (m.49) ola-

rak iki farklı başlıkta ve iki farklı maddede düzenlenmiştir.²

Anayasa Mahkemesi'nin 15.12.2006 tarihli, 5510 sayılı Kanun'un bazı maddelerinin kısmen ya da tamamen iptaline ilişkin kararında,³ 40. maddede yer alan cetvelin 8., 12., 13. ve 14. sıralarındaki düzenlemelerin m. 4/1-c kapsamındaki sigortalılar yönünden Anayasa'nın 2., 10. ve 128. maddelerine aykırı olduğuna ve iptaline karar vermiştir.⁴ Bu cetvellere Emniyet, MİT, TRT, zirai mücadele ve karantina, Devlet Tiyatrosu ve Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası çalışanlarına, fiili hizmet süresi zammı eklenmesi düzenlenmekteydi.⁵ Anayasa Mahkemesi'nin iptal kararından sonra 5510 sayılı Kanun'da değişiklik yapan 17.4.2008 tarihli ve 5754 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun⁶ ile fiili hizmet süresi zammıyla ilgili düzenlemelerde önemli ölçüde değişiklikler yapılmıştır.

5510 sayılı Kanun'un fiili hizmet süresi zammına ilişkin hükümleri 1.10.2008 tarihinde yürürlüğe girmiştir. 5510 sayılı Kanun'daki fiili hizmet süresi zammı uygulamasına açıklık

getirmek üzere Fiili Hizmet Süresi Zammı Uygulamasının Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik⁷ çıkarılmış ve bu yönetmelik hükümleri de 1.10.2008 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Son olarak da Sosyal Güvenlik Kurumu tarafından 5.6.2009 tarihinde Fiili Hizmet Süresi Zammı Uygulaması konulu 2009/79 sayılı Genelge yayımlanmış ve 1.10.2008 tarihinden itibaren fiili hizmet süresi zammına ilişkin yapılacak işlemlere açıklık getirilmiştir.

Bu yazıda, 5510 sayılı Kanun, Yönetmelik ve 2009/79 sayılı Genelge ışığında yeni dönemde fiili hizmet süresi zammı uygulaması ile ilgili değişiklikler incelenecektir.

II. FİİLİ HİZMET SÜRESİ ZAMMININ KAPSAMI

1. Fiili Hizmet Süresi Zammından Yararlanan Sigortalılar

Fiili hizmet zammı uygulamasından 5510 sayılı Kanun'un 40/2. maddesinde ve Yönetmeliğin 5/1. maddesinde yer alan aşağıda belirtilen işler ve işyerlerinde çalışan ve belirtilen işleri yaparak söz konusu işlerin risklerine maruz kalarak malullük, yaşlılık ve ölüm sigortası kollarına tabi çalışan sigortalılar yararlandırılırlar. Ancak, 40. maddede düzenlenen Türk Silahlı Kuvvetlerinde, Emniyet ve Polis Teşkilatında ve Milli İstihbarat Teşkilatında geçen hizmetler için işyerinde fiilen çalışılması ve söz konusu işlerin risklerine maruz kalınması şartı aranmamıştır. Bu işlerde geçen çalışmalardan dolayı fiili hizmet süresi zammı uygulamasından yararlanılabilmesi için çalışmanın ilgili kamu idaresinde ve belirtilen kadro ve unvanlarda geçmesi yeterlidir (5510 s.K. m.40/I).

5510 sayılı Kanun'un 40. maddesinde 15 başlık altında düzenlenen fiili hizmet süresi zammı kapsamında olan işler ve işyerleri aşağıdaki gibidir:

(1) Kurşun ve arsenik işlerinde çalışanlar

- Kurşun üretilen galenit, serüzit, anglezit gibi cevherlerin çıkarılmasına ilişkin maden ocağı,

- Kurşunlu madenlerden yahut içinde kurşun bulunan kül, maden köpüğü, kurşun fırın kurumu, üstübeç artığı ve benzeri maddelerden kurşun üretimi için yapılan izabe,

- Antimuan, kalay, bronz ve benzeri maddelerle yapılan kurşun alaşımı,

- işlerinde çalışanlar için 60 gün,

- Kurşun izabe fırınlarının teksif odalarında biriken kuru tozları kaldırma işlerinde çalışanlar için 90 gün fiili hizmet süresi zammı eklenir.

(2) Cam fabrika ve atölyeleri işlerinde çalışanlar

- Cam yapımında kullanılan ilkel maddeleri toz haline getirme, eleme, karıştırma ve kurutma işlerinde (bu işleri yapmak üzere tam kapalı odalar içinde otomatik makineli tesisat veya çalışma ortamındaki tozları sağlık için tehlike oluşturmayacak düzeye indiren havalandırma tesisatı bulunmadığı takdirde),

- Eritme işlerinde (otomatik besleme fırınlarıyla çalışılmadığı takdirde),

- Ateşçilik işlerinde,

- Üfleme işlerinde (tamamen otomatik makinelerle yapılmadığı takdirde),

- Basınçla yapılan cam işlerinde (cam taziyi işleri),

- Ayna camı sanatında potalı cam dökümü işlerinde (potalar kalıp masasına mekanik araçlarla taşınmadığı takdirde),

- Camı fırın başından alma işlerinde,

- Yayma fırınlarında düzeltme işlerinde,

- Traş işlerinde,

- Asitle hak ve cilâlama işlerinde,

- Basınçlı havayla kum püskürten cihazlarla yapılan işlerde (çalışma ortamındaki tozları sağlık için tehlike oluşturmayacak düzeye indiren havalandırma tesisatı bulunmadığı takdirde),

- Pota ve taş odalarında görülen işlerde, fiilen çalışan sigortalılar için 60 gün fiili hizmet süresi zammı eklenir.

(3) Cıva üretimi işleri sanayinde çalışanlar

- Cıva izabe fırınlarında,

- Elementer cıva bulunan ocaklarda, görülen işlerde fiilen çalışan sigortalılar için 90 gün fiili hizmet süresi zammı eklenir.

(4) Çimento fabrikalarında çalışanlar

- İlkel maddeleri kırma, ufalama, ezme, eleme ve karıştırma,
- Otomatik fırınlarda pişirme,
- Klinkeri öğütme, eleme, torba ve fiçılara koyma (otomatik olarak tozun etrafa yayılmasını önleyici bir düzenleme yapılmadığı takdirde),

işlerinde fiilen çalışan sigortalılar için 60 gün fiili hizmet süresi zammı eklenir.

(5) Kok fabrikalarıyla termik santrallerde çalışanlar

- Ateşçilik, ocak temizliği, jeneratör, doldurma, boşaltma ve temizleme,
- Kimyasal arıtma,
- Gazın geçtiği cihaz ve boruların onarılması ve temizlenmesi,
- Kok fabrikalarında kömür ve ocak,
- Elektrik enerji üretim santrallerinin kazan dairesindeki ateşçilik, kül ve kömürlerin taşınması işlerinde çalışanlar.

- Termik santrallerle her çeşit buhar kazanlarının kazan dairesindeki ateşçilik, kül ve kömürlerin taşınması,

işlerinde fiilen çalışan sigortalılar için 60 gün fiili hizmet süresi zammı eklenir.

(6) Alüminyum fabrikalarında çalışanlar

- Alüminyum oksit üretimi,
 - Alüminyum bronz hazırlama,
 - Alüminyum madeni üretimi,
- işlerinde fiilen çalışan sigortalılar için 60 gün fiili hizmet süresi zammı eklenir.

(7) Demir ve çelik fabrikalarında çalışanlar

- Demir izabe fabrikalarında cevherin demire çevrilmesi işleriyle boru fabrikalarının fırın ve döküm dairelerinde yapılan işlerde,

- Çelikhanelerin çelik yapılan fırınlarıyla bunların teferruat ve eklentilerinden olan ikinci derecedeki fırınlarda ve konvertörlerde yapılan işlerde,

- Sıvı haldeki demir ve çeliğin tesisat ve teçhizatla veya mekanik olarak taşınmasına ilişkin işlerde,

- Sıcak veya sıvı haldeki cürufun taşınması ve işlenmesi işlerde,

- Haddehanelerde (soğuk demirle çalışılan haddehaneler hariç), fırınlarda, hadde serilerinde, haddehaneyi kızgın veya sıvı çelik yahut demirle besleyen tesisat ve araçlarla görülen işlerle kızgın halde olan yarı mamul parçaların kesilmesi ve hazırlanması,

işlerinde fiilen çalışan sigortalılar için 90 gün fiili hizmet süresi zammı eklenir.

(8) Döküm fabrikalarında çalışanlar

- Döküm kalıp ve maçalarının yapılması ve döküme hazır duruma getirilmesi,

- Döküm şarjının hazırlanması ve her çeşit maden eritme (izabe) fırınlarının döküme hazır duruma getirilmesi,

- Maden eritme ve dökme,
- işlerinde fiilen çalışan sigortalılar için 60 gün fiili hizmet süresi zammı eklenir.

(9) Asit üretimi yapan fabrika ve atölyelerde çalışanlar

- Asit için hammaddelerin hazırlanması,
 - Asidin yapılma safhalarındaki,
 - Baca gazlarından asit elde edilmesi,
- işlerinde fiilen çalışan sigortalılar için 90 gün fiili hizmet süresi zammı eklenir.

(10) Yeraltı işlerinde çalışanlar

Maden ocakları (elementer cıva bulunduğu saptanan cıva maden ocakları hariç), kanalizasyon ve tünel yapımı gibi yer altında yapılan işlerde fiilen çalışan sigortalılar için 180 gün fiili hizmet süresi zammı eklenir.

Söz konusu işleri yer üstünde yapan sigortalılar bu kapsamda değerlendirilmeyecektir (Genelge, 2.1,i).

(11) Radyoaktif ve radyoionizan maddelerle yapılan işlerde çalışanlar

Doğal ve yapay radyoaktif, radyoionizan maddeler veya bütün diğer korpüsküler emanasyon kaynakları ile yapılan işlerde fiilen çalışan sigortalılar için 90 gün fiili hizmet süresi zammı eklenir.

(12) Su altında veya su altında basınçlı hava içinde çalışmayı gerektiren işlerde çalışanlar

- Su altında basınçlı hava içinde çalışmayı gerektiren işlerden 20-35 metreye kadar derinlik veya 2-3,5 kg/cm² basınçta yapılan işlerde fiilen çalışan sigortalılar için 60 gün fiili hizmet süresi zammı eklenir.

- Su altında basınçlı hava içinde çalışmayı gerektiren işlerden 35-40 (40 hariç) m. derinlik veya 3,5-4 (3,5 hariç) kg/cm² basınçta yapılan işlerde,

- Dalgıçlık işinde, fiilen çalışan sigortalılar için 90 gün fiili hizmet süresi zammı eklenir.

(13) Türk Silâhlı Kuvvetlerinde görev yapanlar

Subay, yedek subay, astsubay, uzman jandarma ve uzman erbaş kadrosunda çalışanlara 90 gün fiili hizmet süresi zammı eklenir.

(14) Emniyet ve polis mesleğinde görev yapanlarla, Milli İstihbarat Teşkilatında çalışanlar

Asaleti onaylanmış olmak şartıyla adaylıkta geçirilen süreler dahil polis, komiser yardımcısı, komiser, baş komiser, emniyet amiri, emniyet müdürleri ile bu ve daha yukarı maaş ve derecelerdeki emniyet mensupları, Milli İstihbarat Teşkilatı mensuplarına 90 gün fiili hizmet süresi zammı eklenir.

(15) İtfaiye veya yangın söndürme işlerinde çalışanlar

Yangın söndürme işlerinde çalışanlara 60 gün fiili hizmet süresi zammı eklenir.

2. Fiili Hizmet Süresi Zammından Yararlanamayanlar

1.10.2008 tarihinden önce 506 sayılı Kanun'un mülga ek 5. maddesine göre itibari hizmet süresi, 5434 sayılı Kanun'un mülga 32. maddesine göre fiili hizmet süresi zammı kapsamında çalışması olup, 1.10.2008 tarihinden sonra 5510 sayılı Kanun'un 40. maddesi kapsamında olmayanlar, bu tarihten sonra fiili hizmet süresi zammından yararlandırılma-

Kısa vadeli sigorta kollarına tabi çalışanlarla, yaşlılık aylığı bağlandıktan sonra aylıklarını kestirmeksizin sosyal güvenlik destek primine tabi çalışanlar fiili hizmet süresi zammından yararlanamayacaktır.

yacaklardır (Yön. m. 5/6, Genelge, 2.2.). Örneğin, 1.1.2004 tarihinden itibaren 506 sayılı Kanun'un mülga ek 5. maddesine göre basın müşavirliğinde geçen çalışmalarından dolayı itibari hizmet süresinden faydalanan bir sigortalı, 5510 sayılı Kanun'un 40. maddesinde basın müşavirliğinde geçen süreler kapsama alınmadığından 1.10.2008 tarihinden itibaren bu çalışmalarından dolayı fiili hizmet süresi zammından yararlandırılmayacaklardır.

Bundan başka, kısa vadeli sigorta kollarına tabi çalışanlarla, yaşlılık aylığı bağlandıktan sonra aylıklarını kestirmeksizin sosyal güvenlik destek primine tabi çalışanlar ise fiili hizmet süresi zammından yararlanamayacaktır.

Kontrol, denetim ve idareciliğin gerektirdiği gözlem ve benzeri amaçlarla süreklilik arz etmeyen kısa süreli çalışmalar, bu işlerin fiilen yapılmayıp işin yönetim görevinin yapılması ile söz konusu işleri yapmakla birlikte işin otomasyonla yapılması, ileri teknolojilerin kullanılması gibi sebeplerle iş sağlığı ve iş güvenliği tedbirleri alınarak, riskin ve zararlı faktörlerin etkilerinin ortadan kalktığı durumlarda sigortalılar yine fiili hizmet süresi zammından yararlandırılmayacaktır (Genelge, 2.2.).

III. FİİLİ HİZMET SÜRESİ ZAMMI KAPSAMINDA ÇALIŞANLARIN PRİMLERİ

1. Prim Oranları ve Bildirimi

Fiili hizmet süresi zammından yararlanacak sigortalılar için ödenecek malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları primi oranları 5510 sayılı

Kanun'un 81. maddesinin 1. fıkrasının b bendinde düzenlenmiştir. Buna göre, m.4/I-a ve 4/I-c bentleri kapsamında çalışan sigortalılar için uygulanacak malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları prim oranı % 20 olup, bunun % 11'i işveren payı, % 9'u sigortalı payıdır.

(1) Madde 4/I-a Kapsamında Çalışanlar

5510 s.K. m.4/I-a kapsamında sigortalı sayılanlardan fiili hizmet süresi zammına tabi işyerlerinde ve söz konusu işlerde çalışanlar için esas alınacak % 20 oranındaki malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları prim oranlarına 40. maddeye göre;

- 60 gün fiili hizmet gün sayısı eklenecek işlerde 1 puan,
 - 90 gün fiili hizmet gün sayısı eklenecek işlerde 1,5 puan,
 - 180 gün fiili hizmet gün sayısı eklenecek işlerde 3 puan,
- eklenerek bulunacaktır.

Prim ödeme gün sayısına 60 gün, 90 gün ve 180 gün fiili hizmet süresi zammı eklenecek işlerde çalışan sigortalılar için Genelge'nin 4. maddesinde belirtilen farklı belge türleri seçilerek bildirimde bulunulacaktır.

5510 sayılı Kanun'un 40. maddesinde sayılan işyerlerinde, ayın bazı günlerinde fiili hizmet süresi zammına tabi işlerde, bazı günlerinde ise kapsam dışındaki işlerde çalışan sigortalılar için düzenlenecek olan aylık prim ve hizmet belgelerinde, fiili hizmet süresi zammına tabi çalışmalar, kaç günlük fiili hizmet süresi zammına tabi olduğuna ve kesilecek sigorta kollarına bakılarak Genelgede belirtilen Belge türleri ile kapsam dışındaki çalışmalar ise ilgili aylık prim ve hizmet belgesi ile Kuruma bildirilecektir (Genelge, 4.1,c).

Ay içindeki çalışmalarının bir kısmı fiili hizmet süresi zammı kapsamında, bir kısmı kapsam dışında olan sigortalılar için düzenlenecek olan iki ayrı aylık prim ve hizmet belgesi ile Kuruma bildirilecek olan prim ödeme gün sa-

Ay içindeki çalışmalarının bir kısmı fiili hizmet süresi zammı kapsamında, bir kısmı kapsam dışında olan sigortalılar için düzenlenecek olan iki ayrı aylık prim ve hizmet belgesi ile Kuruma bildirilecek olan prim ödeme gün sayısı toplamının 30 günü geçmemesi gerekmektedir.

Yönetmelik ve Genelge'de ise fiili hizmet süresi zammı prim oranları daha ayrıntılı olarak düzenlenmiştir. Buna göre, m.4/I-a kapsamındaki sigortalıların malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları prim oranları:

- 60 gün fiili hizmet süresi zammı eklenecek işlerde çalışan sigortalılar için, % 9 sigortalı hissesi ve % 12 işveren hissesi olmak üzere toplam % 21,
 - 90 gün fiili hizmet süresi zammı eklenecek işlerde çalışan sigortalılar için, % 9 sigortalı hissesi ve % 12,5 işveren hissesi olmak üzere toplam % 21,5,
 - 180 gün fiili hizmet süresi zammı eklenecek işlerde çalışan sigortalılar için, % 9 sigortalı hissesi ve % 14 işveren hissesi olmak üzere toplam % 23,
- olacaktır (Yön. m. 7/I, Genelge, 4.1, c).

yısı toplamının 30 günü geçmemesi gerekmektedir (Genelge, 4.1, c).

Fiili hizmet süresi zammı kapsamındaki işlerde, günlük çalışma süresinin bir bölümünde çalışan sigortalıların ay içinde bu nitelikteki işlerde geçen süreleri, aylık çalışma saati toplamının günlük çalışma saatine bölünmesi suretiyle bulunacak gün üzerinden bildirilecektir.

(2) Madde 4/I-c Kapsamında Çalışanlar

5510 s.K. m.4/I-c kapsamında sigortalı sayılanlardan fiili hizmet süresi zammına tabi işyerlerinde ve söz konusu işlerde çalışanlar için esas alınacak % 20 oranındaki malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları prim oranlarına yasanın 40. maddesine göre;

- 60 gün fiili hizmet gün sayısı eklenecek işlerde 3,33 puan,

- 90 gün fiili hizmet gün sayısı eklenecek işlerde 5 puan,

- 180 gün fiili hizmet gün sayısı eklenecek işlerde 10 puan,

eklenerek bulunacaktır. Ay içerisinde tam çalışmayanların ise süreleri orantı kurularak tespit edilecektir (Genelge, 4.2.1.5.). Bu düzenlemeye göre, bulunan oran ile % 20 prim oranı arasındaki farka ait primin tamamı işveren tarafından ödenmesi gerektiğinden işverenin prim yükü artırılmıştır.

Yönetmelik ve Genelge'de ayrıntılı olarak düzenlenen fiili hizmet süresi zammı eklenecek m.4/I-c kapsamındaki sigortalıların malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları prim oranları aşağıdaki gibidir:

- 60 gün fiili hizmet süresi zammı eklenecek işlerde çalışan sigortalılar için, % 9 sigortalı hissesi ve % 14,33 işveren hissesi olmak üzere toplam % 23,33

- 90 gün fiili hizmet süresi zammı eklenecek işlerde çalışan sigortalılar için, % 9 sigortalı hissesi ve % 16 işveren hissesi olmak üzere toplam % 25,

- 180 gün fiili hizmet süresi zammı eklenecek işlerde çalışan sigortalılar için, % 9 sigortalı hissesi ve % 21 işveren hissesi olmak üzere toplam % 30, oranında tahsil edilecektir (Yön. m. 7/D).

Kamu idarelerince, günlük çalışma süresinin bir bölümünde fiili hizmet süresi zammı kapsamındaki işlerde çalışan sigortalıların, ay içinde bu nitelikteki işlerde geçen çalışma saatleri toplamının günlük çalışma saatlerine bölünmesi suretiyle bulunacak gün üzerinden yasanın 40. maddesinde belirtilen miktarlarda verilen süreyle orantılı olarak hesap edilecektir (Yön. m.7/2, Genelge, 4.2.1.1.).

1.10.2008 tarihinden önce iştirakçi olup, bu tarihten sonra 5510 s. Kanun m. 4/I-c kapsamına alınanların fiili hizmet süresi zammı kesenek ve karşılıkları hakkında 5434 s. Kanun'un mülga 34. maddesi hükümleri uygulanacaktır (Genelge, 4.).

5510 sayılı Kanun'un yürürlüğe girdiği 1.10.2008 tarihinden sonra m.4/I-c kapsamında

ilk defa sigortalı olanlardan, 40. madde kapsamında fiili hizmet süresi zammı kapsamında çalışması olanlar için aylık fiili hizmet süresi zammı prim belgesi düzenlenmesi gerekmektedir.

5510 s.K. m. 4/I-c kapsamına giren sigortalılardan Türk Silahlı Kuvvetlerinde, Emniyet ve Polis Mesleğinde, Milli İstihbarat Teşkilatında çalışan sigortalılar için; görevden uzaklaştırılan, görevi ile ilgili olsun veya olmasın herhangi bir suçtan tutuklanan veya gözüaltına alınanlardan, kanunları gereğince eksik aylığa müstahak bulunanların prime esas kazançlarının yarısı; kanunlarına göre bu müddetler için sonradan görevlerine iade edilerek tam aylığa hak kazananların aylıklarının ödenmesi halinde, prime esas kazançlarının tamamı üzerinden fiili hizmet süresi zammı primi alınacaktır. Prime esas kazançların yarısı üzerinden fiili hizmet süresi zammı primi alınanların fiili hizmet süresi zammı, faydalandırıldığı sürenin yarısı olarak hesap edilecektir (Genelge, 4.2.1.5.).

Bu düzenlemeye göre, açığa alınan veya tutuklananların aylıkları 2/3 oranında ödenmesine karşın fiili hizmet süresi zammı primleri, tam prime esas kazancın yarısı üzerinden alınacaktır. Görevlerine sonradan iade edilerek tam aylığa hak kazanan ve kalan 1/3 maaşları ödenenlerin ise tam prime esas kazancının kalan yarısı üzerinden fiili hizmet süresi zammı primi alınacaktır (Genelge, 4.2.1.5.).

Genelgeye göre, kamu idarelerince asıl mahiyetteki aylık fiili hizmet süresi zammı prim belgesi, sigortalıların cari aya ilişkin fiili hizmet süresi zamları ve prim tutarları ile bu kapsamda geçen çalışmalara ilişkin bilgileri kapsayacak şekilde düzenlenecektir.

Ek mahiyetteki aylık fiili hizmet süresi zammı prim belgesi, sigortalıların geçmiş ay/aylara ilişkin fiili hizmet süresi zamları ve prim tutarları ile bu kapsamda geçen çalışmalara ilişkin bilgileri kapsayacak şekilde düzenlenmesi gerekmektedir.

(3) 1.10.2008 Tarihinden Önce Maden İşyerlerinde Çalışmaya Başlayan Sigortalılar

Genelgenin 6. maddesine göre, 5510 s.

Kanun'un geçici 9. maddesinin 5. fıkrası kapsamında, 1.10.2008 tarihinden önce maden işyerlerinin yeraltı veya yeraltı münavebeli işlerinde çalışan ve daha sonra da bu işlerde çalışmaya devam eden sigortalıların bu işlerdeki çalışmasının en az 1800 gün olması halinde bu çalışmalarının dörtte biri toplam prim ödeme gün sayılarına ilave edilecek ancak, ilave edilen süre kadar ayrıca yaştan indirim yapılmayacaktır.

Bu sigortalılar için 5510 s.K.'nın geçici 9. maddenin 5. fıkrası gereğince, malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları primi, sigortalının prime esas kazancının % 23'ü olup, bunun % 9'u sigortalı hissesi, % 14'ü de işveren hissesi oluşturmaktadır (Genelge, 6).

2. Primlerin Ödenmesi

Genelgeye göre, 5510 s.K. m.4/I-a kapsamında sigortalı olanların fiili hizmet süresi zammına ait primlerinin ödenmesinde yasanın 88. maddesi hükmüne göre işlem yapılacaktır. Buna göre, 4/I-a'lı sigortalı çalıştıran işverenin bir ay içinde çalıştırdığı sigortalıların primlerine esas tutulacak kazançlar toplamı üzerinden 5510 s.K. gereğince hesaplanacak sigortalı hissesi prim tutarlarını ücretlerinden keserek ve kendisine ait prim tutarlarını da bu tutara ekleyerek en geç Kurumca belirlenecek günün sonuna kadar Kuruma ödemesi gerekmektedir (5510 s.K. m.88/D).

Kamu idareleri ise 1.10.2008 tarihinden itibaren m.4/I-c kapsamında ilk defa çalışmaya başlayanların fiili hizmet süresi zammı primlerini, Genelgede belirtilmiş süre içinde Kuruma ödemekle yükümlüdürler. Buna göre:

- Yasal düzenleme veya Bakanlar Kurulu kararı ile geriye yönelik olarak ödenmesine karar verilen aylık, ücret veya tahsisata ait olmak kaydıyla tahakkuk ettirilecek fiili hizmet süresi zammı primleri, ödeme gününü takip eden günden başlamak üzere 15. günün sonuna kadar,

- Görevden uzaklaştırılması veya görevine son verilmesine rağmen idari tasarrufla ya da yargı kararı ile görevlerine iade edilenlere geriye yönelik olarak ödenen aylık, ücret veya tahsisata ait tahakkuk ettirilecek fiili hizmet süresi

zammı primleri, ödemenin yapıldığı tarihi takip eden 15. günün sonuna kadar,

- Operasyonlara katılmak amacıyla görev yerleri değiştirilen askeri birliklerin bu durumu belgelemeleri kaydıyla yasal süresi dışında vermiş oldukları fiili hizmet süresi zammı prim belgesinde belirtilen fiili hizmet süresi zammı primleri, belgenin verildiği ayın sonuna kadar ödenmelidir (Genelge, 4.2.1.5.).

3. İdari Para Cezası ve Gecikme Cezası Uygulanması

5510 s.K. m.4/I-c kapsamında sigortalı olanların fiili hizmet süresi zammı belge ve primlerinin gönderilmesinden de kamu idareleri sorumlu tutulmuştur. Genelgede, Kurumun prim ve diğer alacaklarının süresi içinde ödenmemesi halinde, kamu idarelerinin tahakkuk ve tediye ile görevli kamu görevlileri, tüzel kişiliği haiz diğer işverenlerin şirket yönetim kurulu üyeleri de dahil olmak üzere üst düzeydeki yönetici veya yetkilileri ile kanuni temsilcileri Kuruma karşı işverenleri ile birlikte müştereken ve müteselsilen sorumludurlar (Genelge, 4.2.5.).

5510 s. Kanun m.102/I-c bendine göre, m.86/I uyarınca verilmesi gereken fiili hizmet süresi zammı belgeleri, Kurumca belirlenen şekilde ve usulde vermeyenler ya da Kurumca internet, elektronik veya benzeri ortamda göndermekle zorunlu tutulduğu halde anılan ortamda göndermeyenler veya belirlenen süre içinde vermeyenlere her bir fiil için;

1) Belgenin asıl olması halinde aylık asgari ücretin iki katını geçmemek kaydıyla belgede kayıtlı sigortalı sayısı başına, aylık asgari ücretin beşte biri tutarında,

2) Belgenin ek olması halinde, aylık asgari ücretin iki katını geçmemek kaydıyla her bir ek belgede kayıtlı sigortalı sayısı başına, aylık asgari ücretin sekizde biri tutarında,

3) Ek belgenin 86. maddenin beşinci fıkrasına istinaden Kurumca re'sen düzenlenmesi durumunda, aylık asgari ücretin iki katını geçmemek kaydıyla her bir ek belgede kayıtlı sigortalı sayısı başına, aylık asgari ücretin yarısı tutarında,

4) Belgenin mahkeme kararı, Kurumun denetim ve kontrol ile görevlendirilmiş memurla-

rınca yapılan tespitler veya diğer kamu idarelerinin denetim elemanlarınca kendi mevzuatları gereğince yapacakları soruşturma, denetim ve incelemeler neticesinde ya da bankalar, döner sermayeli kuruluşlar, kamu idareleri ile kanunla kurulan kurum ve kuruluşlardan alınan bilgi ve belgelerden, hizmetleri veya kazançları Kuruma bildirilmediği veya eksik bildirildiği anlaşılan sigortalılarla ilgili olması halinde, belgenin asıl veya ek nitelikte olup olmadığı, işverence düzenlenip düzenlenmediği dikkate alınmaksızın, aylık asgari ücretin iki katı tutarında,

idari para cezası uygulanacaktır (5510. s.K. m.102/I-c) .

5510 s. Kanun'un m. 89/II. fıkrası gereğince Kurumun prim ve diğer alacakları süresi içinde ve tam olarak ödenmezse, ödenmeyen kısmı sürenin bittiği tarihten itibaren ilk üç aylık sürede her bir ay için % 3 oranında gecikme cezası uygulanarak artırılacaktır. Ayrıca, her ay için bulunan tutarlara ödeme süresinin bittiği

m.40/I, Yön.m.9/D). Fiili hizmet süresi zammından yararlanacakların gösterildiği listede yer alan gruptan birden fazlasına dahil olanların, fiili hizmet süresi zammı en yüksek grup içinde değerlendirilecektir (m. 40/2).

5510 s. Kanun'un m.40/I. fıkrası hükmüne göre hesaplanan fiili hizmet süresi zammı, Türk Silâhlı Kuvvetlerinde görev yapanlar, Emniyet ve polis mesleğinde görev yapanlarla, Milli İstihbarat Teşkilatında çalışanlar için sekiz yılı geçmemek üzere uzun vadeli sigorta kolları uygulamasında prim ödeme gün sayısına eklenir (5510 s.K. m.40/3). Kurşun ve arsenik işlerinde, cam fabrika ve atölyeleri işlerinde, cıva üretimi işleri sanayinde, çimento fabrikalarında, kok fabrikalarıyla termik santrallerde, alüminyum fabrikalarında, demir ve çelik fabrikalarında, döküm fabrikalarında, asit üretimi yapan fabrika ve atölyelerde, radyoaktif ve radyoaktif maddelerle yapılan işlerde, su altında veya su altında basınçlı hava içinde çalışmayı gerekti-

Günlük çalışma süresinin bir bölümünde fiili hizmet süresi zammı kapsamındaki işlerde çalışan sigortalılar çalıştıkları sürelerle orantılı olarak fiili hizmet süresi zammından yararlandırılacaklardır.

tarihten başlamak üzere borç ödeninceye kadar her ay için ayrı ayrı Hazine Müsteşarlığınca açıklanacak bir önceki aya ait Türk Lirası cinsinden iskontolu ihraç edilen Devlet İç Borçlanma senetlerinin aylık ortalama faizi bileşik bazda uygulanarak gecikme zammı hesaplanır. Ancak, ödemenin yapıldığı ay için gecikme zammı günlük hesaplanır (Genelge, 4.2.1.7).

IV. FİİLİ HİZMET SÜRESİ ZAMMININ DEĞERLENDİRİLMESİ

5510 s. Kanun'un m.40/I. fıkrasına göre, m.4/I-a ve 4/I-c kapsamında çalışan sigortalıların prim ödeme gün sayılarına, bu işyerlerinde ve işlerde geçen çalışma sürelerinin her 360 günü için karşılıklarında gösterilen gün sayıları, fiilî hizmet süresi zammı olarak eklenecek, 360 günden eksik sürelerle ait fiilî hizmet süresi zammı, 360 gün için eklenen fiilî hizmet süresi ile orantılı olarak belirlenecektir (5510 s.K.

ren işlerde, itfaiye veya yangın söndürme işlerinde çalışan sigortalılar için beş yılı geçmemek üzere uzun vadeli sigorta kolları uygulamasında prim ödeme gün sayısına eklenir. Bu sürelerin, üç yılı geçmemek üzere yarısı emeklilik yaş hadlerinden indirilir. Yeraltı işlerinde çalışan sigortalılar için ise bu üç yıllık süre sınırı uygulanmaz (5510 s.K. m.40/3).

5510 s.K. m.40/3. fıkrasında belirtilen yaş haddi indiriminden yararlanabilmek için ölüm ve malûliyet halleri hariç yeraltı işlerinde çalışan sigortalıların en az 1800 gün, tablodaki diğer sigortalıların ise en az 3600 gün belirtilen işyeri ve işlerde çalışmış olmaları şarttır (5510 s.K. m.40/4).

1.10.2008 tarihine kadar 506 s. Kanun ve 5434 s. Kanuna tabi fiili hizmet süresi zammı ve itibari hizmet süreleri tabi oldukları kanun hükümlerine göre değerlendirilecektir. Ancak 506 s. Kanun'un mülga ek 5. maddesinde sayılan

İtibari hizmet süresi kapsamında yer alıp Yönetmeliğin 5/1. maddesinde yer alan tabloda sayılmayan işlerde 1.10.2008 tarihinden önce geçen çalışma sürelerinin değerlendirilmesinde 3600 gün prim ödeme şartı aranmayacaktır (Yön. geçici madde 1/2). Yönetmeliğin geçici m.1/3 hükmüne göre de, 1.10.2008 tarihinden önce 5434 sayılı Kanun'un mülga 32. maddesine göre fiili hizmet süresine müstehak görevlerde çalışanların bu görevlerde geçirdikleri süreler 40. maddede aranan 3600 günün dolurulmasında esas alınacaktır.

Fiili hizmet süresi zammı kapsamında olan işyerlerinde çalışan sigortalıların çalışılan ayın bazı günlerinde kapsam dışı işlerde geçen süreleri ile kapsamda olan işlerde fiilen çalışarak risklerine maruz kalmadıkları resmi tatil, yıllık izin, ücretsiz izin, sıhhi izin ve eğitim kurs süreleri 40. madde kapsamında değerlendirilmez (Genelge, 2.2.). Ancak, Türk Silahlı Kuvvetleri, Emniyet ve Milli İstihbarat Teşkilatında fiili hizmet süresi zammı kapsamında çalışan sigortalıların ücretsiz izin süreleri dışındaki diğer süreleri 40. madde kapsamında değerlendirilecektir (Genelge, 2.2.).

Günlük çalışma süresinin bir bölümünde fiili hizmet süresi zammı kapsamındaki işlerde çalışan sigortalılar çalıştıkları sürelerle orantılı olarak fiili hizmet süresi zammından yararlandırılacaklardır. Gönderilecek belgenin dönemine ait yapılan hesaplama sonucunda, fiili hizmet süresi zammı kapsamında geçen çalışma günlerinin küsuratlı çıkması halinde bu süre tam güne iblağ edilecek, söz konusu belgenin dönemine ait fiili hizmet süresi zammının küsuratlı çıkması halinde ise tama iblağ yapılmayacaktır. Ancak tama iblağ işlemi sigortalının hizmet bildirimini veya emeklilik işlemlerinde bir defaya mahsus olmak üzere yapılacaktır (Genelge, 2.2.).

V. SONUÇ

5510 sayılı Kanun ile 506 sayılı Kanun'un itibari hizmet süresine ilişkin ek 5. maddesi ile 5434 sayılı Kanun'un fiili hizmet süresi zammına ilişkin 32. maddesi yürürlükten kaldırılmış, 5510 sayılı Kanun'un 40. maddesi ile fiili hizmet süresi zammı olarak yeniden düzenlenmiştir.

Fiili hizmet zammı uygulamasından 5510 s.

Kanun'un 40/2. maddesinde ve Yönetmeliğin 5/1. maddesinde yer alan 15 maddede sayılan işler ve işyerlerinde çalışan ve belirtilen işleri yaparak söz konusu işlerin risklerine maruz kalarak malullük, yaşlılık ve ölüm sigortası kollarına tabi çalışan sigortalılar yararlandırılırlar. Ancak, Türk Silahlı Kuvvetlerinde ve Emniyet ve Polis Teşkilatında ve Milli İstihbarat Teşkilatında geçen hizmetler için işyerinde fiilen çalışılması ve söz konusu işlerin risklerine maruz kalınması şartı aranmamıştır. Bu işlerde geçen çalışmalardan dolayı fiili hizmet süresi zammı uygulamasından yararlanabilmesi için çalışmanın ilgili kamu idaresinde ve belirtilen kadro ve unvanlarda geçmesi yeterlidir.

Fiili hizmet süresi zammı kapsamına tabi işyerlerinde ve işlerde malullük, yaşlılık ve ölüm sigorta kollarına tabi çalışanlar fiili hizmet süresi zammından yararlandırılacak, bunların dışında kısa vadeli sigorta kollarına tabi çalışanlarla, yaşlılık aylığı bağlandıktan sonra aylıklarını kestirmeksizin sosyal güvenlik destek primine tabi çalışanlar ise fiili hizmet süresi zammından yararlanamayacaktır.

5510 s.K. m.4/I-a ve 4/I-c kapsamında çalışan sigortalıların prim ödeme gün sayılarına, bu işyerlerinde ve işlerde geçen çalışma sürelerinin her 360 günü için karşılığında gösterilen gün sayıları, fiilî hizmet süresi zammı olarak eklenecektir. 5510 s.K. m.4/I-b kapsamında çalışanlar ise fiili hizmet süresi zammı uygulamasından yararlanamayacaklardır.

DİPNOTLAR

- 1 Bkz.: TUNCAY/EKMEKÇİ, Sosyal Güvenlik Hukuku'nun Esasları, s. 114; GÜZEL/OKUR/CANIKLIOĞLU, Sosyal Güvenlik Hukuku, s. 507; SÖZER, İtibari Hizmet Müessesesi ve İtibari Hizmetle İlgili Bazı Uygulama Sorunları, s.11; BAŞTERZİ, Yaşlılık Sigortası, s. 233 vd.; ARASLI, Kimler "İtibari Hizmetten" Yararlanacak? s. 134; CANIKLIOĞLU, İtibari Hizmet Süresine İlişkin Anayasa Mahkemesi Kararı ve Yaşanan Gelişmeler, Aralık 2007, s. 127.
- 2 TUNCAY, Yeni Sistemde Fiili Çalışma İlişkinine Dayanmayan Sigortalılık, s. 68 vd.
- 3 RG, 30.12.2006, 26392, 5. M. Anayasa Mahkemesi'nin iptal ettiği maddelerle ilgili değerlendirmeler için bkz.: Anayasa Mahkemesi'nin iptal kararıyla ilgili değerlendirmeler için bkz. OKUR, Ali Rıza/ERGIN, Hediye, Tek Çatı Tek Yasadan, Tek Çatı Çok Yasaya, İşveren D., Aralık 2006, s. 32-39; ALPER, Yusuf, İptal,

Bir Fırsata Dönüştürülmelidir, Çimento İşveren Mart 2007, Sayı: 2, Cilt: 21, s. 4-19; ERGİN, Hediye, İptalle Gelen Sorun: Reformdan Geriye Ne Kaldı? Anayasa Mahkemesi'nin 15.12.2006 Tarihli Kararına İlişkin Bir Değerlendirme, TİSK Akademi 2007/I, Cilt: 2, Sayı: 3, s. 27-65; ARICI, Kadir, Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanununun Memurlar ve Diğer Kamu Görevlileri Yönünden Anayasaya Aykırılığı Sorunu, TİSK Akademi 2207/I, Cilt: 2, Sayı: 3, s. 6-25; ERBAŞ, Coşkun, Sosyal Güvenlik Kavramının Tarihi Gelişimi ve 5510 Sayılı Yasa'nın Anayasa Mahkemesi'nce İptali Karşısında Yeniden Yapılanma Fırsatı Üzerine Düşünceler, Sicil Mart 2007, Sayı: 5 s. 125-129; ARASLI, Utkan, Anayasa Mahkemesi İptal Kararı ve Sosyal Güvenlikte Geline Son Durum, Sicil Mart 2007, Sayı: 5, s. 130-139; SERDAROĞLU, Adnan, Anayasa Mahkemesi'nin İptal Kararı, Sosyal Güvenlik ve Siyasal Rejim Sorunu, Mercek Ocak 2007, s. 49-55; YORGUN, Sayım, 5510 Sayılı Kanun, Anayasa Mahkemesi'nin İptal Kararı ve Çatırdayan Norm ve Standart Birliği, TİSK Akademi 2007/II, Cilt: 2, Sayı: 4, s. 126-145.

- 4 İptal talebinde, 40. maddedeki düzenleme ile fiili hizmet zammı eklenmesi gereken kimi ağır ve yıpratıcı işleri yapanlar arasında ayırım yapıldığı, bunun aynı hukuksal durumda bulunanlar arasında eşitsizliğe yol açıldığı, Cetvelin, 8., 12., 13. ve 14. sıralarındaki kişilerin çalışmaları nedeniyle fiili hizmet süresi zammından yararlanmaları mümkün kılındığı halde, kamu dışında benzer çalışmaları yürütenlerin fiili hizmet süresi zammından yararlandırılmadıkları gerekçesiyle, cetvelin 8., 12., 13. ve 14. sıralarındaki düzenlemelerin Anayasa'nın 2., 10. ve 11. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.
- 5 5510 sayılı Kanununun Anayasa Mahkemesi'nin iptal kararından önceki düzenlemelerindeki 40. maddenin ilgili cetvelleri aşağıdaki gibiydi:

"8) Asaleti onaylanmış olmak şartıyla adaylıkta geçirilen süreler dahil polis, komiser yardımcısı, komiser, baş komiser, emniyet amiri, emniyet müdürleri ile bu ve daha yukarı maaş ve derecelerdeki emniyet mensupları, Milli İstihbarat Teşkilatı mensuplarının, Emniyet ve polis mesleğinde, Milli İstihbarat Teşkilatında geçen hizmetleri için 90 gün,

12) Türkiye Radyo- Televizyon Kurumunda haber hizmetini yapan ve haber hizmetlerinde fiilen çalışan; Daire Başkanı, Başkan Yardımcısı, Müdür, Müdür Yardımcısı, Şef, Muhabir, Stajyer Muhabir, Başspiker, Redaktör Spiker, Spiker, Stajyer Spiker, Masa Şefi, Başkameraman, Şef Kameraman, Kameraman, Kamera Asistanı, Başmontajcı, Şef Montajcı, Montajcı, Stajyer, Montajcı, Redaktör, Mütercim, Fotoğrafçı, Işıkcı, Sesçi, Başteknisyen, Şef Teknisyen, Teknisyen, Başteleksçi, Şef Teleksçi, Teleks Operatörü'nün, Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu haber hizmetlerinde geçen hizmetleri için 90 gün,

13) Tarım Bakanlığı Ziraî Mücadele ve Karantina Teşkilatı ile Veteriner Teşkilatında vazife gören memur ve hizmetliler. Ziraî mücadele ve ziraî karantina teknik ve idarî işleri ile salgın, bulaşıcı, paraziter hayvan hastalıkları ile mücadele işlerinde geçen hizmetleri için 60 gün,

14) Devlet Tiyatrosu sanatkârları, Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrasının şef ve üyelerinin, Devlet Tiyatroları ile Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrasında geçen hizmetleri için 90 gün fiili hizmet süresi zammı eklenir".

6 RG. 8.5.2008, 26870.

7 RG. 27.9.2008, 27010.

KAYNAKÇA

- ARASLI, Utkan, Kimler "İtibari Hizmetten" Yararlanacak? SİCİL İş Hukuku Dergisi, Eylül 2007, s. 127-140.
- BAŞTERZİ, Fatma, Yaşlılık Sigortası, TİSK Yayınları, Yayın No: 275, Ankara 2006.
- CANIKLIOĞLU, Nurşen, İtibari Hizmet Süresine İlişkin Anayasa Mahkemesi Kararı ve Yaşanan Gelişmeler, SİCİL İş Hukuku Dergisi, Aralık 2007, s. 127 -139.
- ÇAVUŞ, Hakan, Ö., 5510 Sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'na Göre Fiili Hizmet Süresi Zammı, Sosyal Diyalog Dergisi, Cilt: 1, Sayı:1, s. 45-49.
- GÜZEL, Ali/OKUR, Ali Rıza/CANIKLIOĞLU, Nurşen, Sosyal Güvenlik Hukuku, 11. Bası, İstanbul 2008.
- SÖZER, Ali Nazım, İtibari Hizmet Müessesesi ve İtibari Hizmetle İlgili Bazı Uygulama Sorunları, Çimento İşveren Dergisi, Mayıs 1998, s. 4-15.
- ŞAKAR, Müjdat, Sosyal Sigortalar Uygulaması, 9. Bası, İstanbul 2009.
- TUNCAY, Can, Yeni Sistemde Fiili Çalışma İlişkinine Dayanmayan Sigortalılık, Mercek, Temmuz 2006, s. 68-75.
- TUNCAY, Can/EKMEKÇİ, Ömer, Sosyal Güvenlik Hukuku'nun Esasları, İstanbul 2008.